

BIJ DE AMSE POMP

Uitgave van de
Vereniging Oud-Lunteren

ISSN: 1384-9131

Redactie

H. van den Brink
M. van der Hoff-Israël
Drukkerij AMV

Bestuur:

A.C. van Alphen (voorzitter)

A.J. Westerneng (secretaris)

R. Fluit (penningmeester)

J.J. van Heukelom (bestuurslid)

Tj. Timmer (bestuurslid)

C.E. Zegers (bestuurslid)

Ledenadministratie

Dorpsstraat 55, 6741 AB Lunteren, tel. 0318-486254

Bankrekening IBAN: NL19RABO0337501416

Expositieruimte: Dorpsstraat 55, 6741 AB Lunteren, tel. 0318-486254

E-mailadres: info@museumlunteren.nl

Financiële administratie: Spelt Financiële Adviseurs B.V., tel. 0318-693391

Website: www.museumlunteren.nl

Correspondentieadres:

Secretariaat Vereniging Oud-Lunteren, Dorpsstraat 55, 6741 AB Lunteren

Openingstijden museum:

Het gehele jaar door van dinsdag t/m zaterdag van 13.30 - 16.30 uur.

Bezoek op andere tijden in overleg.

Toegangsprijs: 6,50 euro vanaf 16 jaar. Museumkaarthouders, leden van de Vereniging Oud-Lunteren en jongeren tot en met 15 jaar gratis toegang.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Vereniging Oud-Lunteren.

Voorwoord

Komt hier nog een koptekst?

Met veel genoegen bieden we u hierbij de tweede editie 2023 van “Bij de Amse Pomp” aan. We hopen dat u de artikelen met evenveel genoegen leest!

De tweede editie is eerder verzonden dan die in 2022. De reden daarvoor is dat we onze Algemene Ledenvergadering volgend jaar eerder willen houden dan tot dan toe gebruikelijk was. We merken namelijk dat, als we in juni de ALV houden, dat betekent dat veel van onze leden op vakantie zijn. Om toch zoveel mogelijk leden in de gelegenheid te stellen de ALV bij te wonen, hebben we de **ALV 2024** nu gepland voor **donderdag 7 maart 2024**, opnieuw in Zalencentrum Floor. Schrijft u de datum vast in uw agenda!

De “Bij de Amse Pomp” met de vergaderstukken voor de ALV hopen we u in de tweede helft van februari 2024 toe te sturen.

Tot nu toe is 2023 voor het museum een mooi jaar geweest met mooie tentoonstellingen en veel bezoekers. Daar zijn we dankbaar voor. Temeer omdat er in de wereld om ons heen veel nare ontwikkelingen en gebeurtenissen zijn. Gebeurtenissen die ook veel mensen in Nederland persoonlijk raken. Uiteraard zullen we in ons jaarverslag over 2023 uitgebreid op dat jaar terugkijken.

Op dit moment hopen we dat u gelegenheid heeft gehad of nog zult hebben om onze nieuwste tentoonstelling in de Noordmanszaal te bezoeken: Thijs Mauve, meester van de kleine prentkunst. En heeft u altijd al eens uw eigen ex libris willen maken, dan bieden wij u daarvoor nu de gelegenheid in de workshops, ter gelegenheid van deze tentoonstelling. Als u op onze website doorklikt naar deze tentoonstelling, dan ziet u onderaan een knop om u aan te melden.

In de Galerie Goudsberg is nog tot en met 31 december 2023 het werk te bewonderen van Angenelle Thijssen en Carla Zeegers. Van Angenelle

uitbundig en kleurrijk glaswerk, van Carla ingetogen en indringende tekeningen/collages.

In de Schatzaal loopt de tentoonstelling over Martinus J. Nefkens leerling van Willem Hendrik Mesdag en mede-leerlingen nog tot in 2024 door. Van harte aanbevolen!

En uiteraard blijven onze vaste exposities in de Hoekstrazaal, Nels Stijlkamer en in het souterrain altijd een bezoek waard.

Zonder onze vrijwilligers was en is er geen museum. Hun onvermoeide en enthousiaste inzet als gastheren en gastvrouwen, als “klussers” en opbouwers van tentoonstellingen, als administratieve en technische ondersteuners, als rondleiders en beheerders van onze collecties maken ons als bestuur altijd weer intens dankbaar!

Wij hopen u in ons mooie Museum Lunteren in goede gezondheid te mogen ontmoeten.

Het bestuur

In verband met het digitaliseren van onze administratie vragen wij u – indien u dit nog niet gedaan heeft – uw emailadres en uw naam, adres en woonplaats aan ons door te geven. Dank!

Ede, de Celtic Fields-gemeente van Nederland

Als eerste bewoners van onze streek kennen we de vanouds rondtrekkende jagers/verzamelaars. Maar zo rond de late Bronstijd (1100 voor Chr.) en de daarop volgende IJzertijd (800 voor Chr. tot het begin van onze jaartelling) komt daar verandering in. Langzamerhand worden deze mensen wat honkvaster en blijven langere tijd op eenzelfde plek wonen. Eigenlijk het begin van de boerenstand. Deze landbouwers leefden in kleine nederzettingen van een of enkele huizen en ze bedreven akkerbouw en hielden wat vee. Daarvoor kapten ze kleine plekken in het bos. Enige ordening zat er toen nog niet in. Overal lagen stronken en veldkeien. Deze akkertjes lagen nooit ver van de nederzetting waar deze boeren woonden. In die tijd groeide de bevolking in hoog tempo en al deze monden moesten gevuld worden. Het eten voor al die mensen moest voor een groot deel van het land komen. Al snel kwam men tot de conclusie dat de akkertjes beter benut zouden kunnen worden als de keien en boomstronken werden verwijderd. Al deze ongewilde elementen werden aan de zijkant van de akkertjes geplaatst waardoor walletjes ontstonden. De perceelsvorm was redelijk rechthoekig met zijdelengtes van 20 meter tot zo'n 40 meter. Zo werden de perceeltjes een stuk ploegvriendelijker.

Impressietekening van Celtic Fields. (copyrights gemeente Ede)

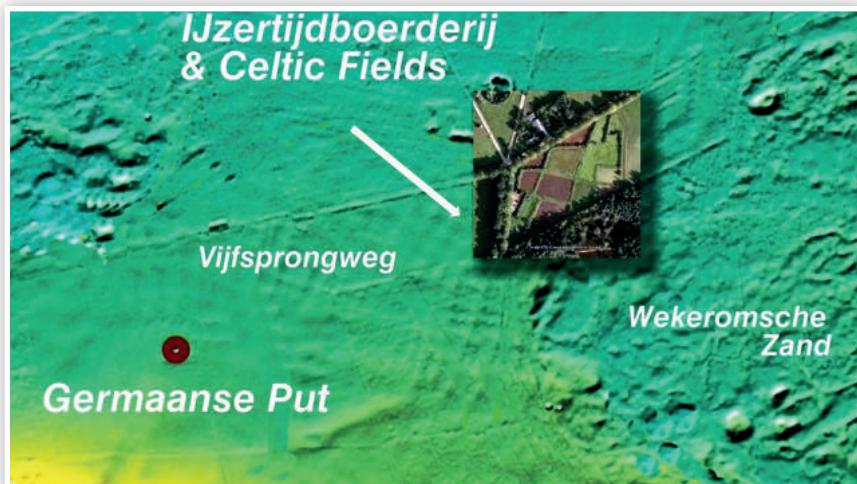
Het ploegen gebeurde met het eergetouw, niet meer dan een stevige stok met een ijzeren bescherming aan de punt, die meestal door ossen verticaal door de akker werd getrokken (prachtig zichtbaar op de impressie van de Celtic Fields op bijgaande tekening). Maar de akkertjes raakten al snel uitgeput en de kennis ontbrak om het land goed te bemesten. Om de vruchtbaarheid enigszins op peil te houden werden af en toe zoden van elders op de akker gegooid. De oude bovenlaag werd dan op de wal gedumpt. Als de akkers uiteindelijk waren uitgeput werden weer nieuwe aangelegd, vaak aansluitend op de oude akkertjes die dan dienst gingen doen om vee te weiden. Bekend is wel dat vooral in het bos varkens werden gehouden.

De naam Celtic Field en de zichtbaarheid daarvan

Celtic Fields, ook wel Raatakkers genoemd, zijn al heel lang opvallende elementen in het landschap. Al in het jaar 1660 werd dit verschijnsel gesignaleerd door ene Johan Picardt, predikant te Coevorden, in zijn geschrift “Korte beschrijvinge van eenige vergetene en verborgene antiquiteiten”. Hij verhaalt hierin over “heidense legerplaatsen”. Hier wonen heidense volkeren uit een ver verleden. Ruim een eeuw later wordt aangenomen dat het Romeinse legerplaatsen zijn. Op oude topografische kaarten komt deze benaming nog voor. In het begin van de vorige eeuw wordt in Engeland gedacht dat deze akkertjes door Kelten zijn aangelegd, vandaar de naam Celtic Fields, maar inmiddels is duidelijk dat deze complexen niets met heidenen, Kelten of Romeinen te maken hebben. De naam is echter blijven hangen. Later werd voorgesteld om deze perceeltjes “Raatakkers” te noemen, een prachtige Nederlandse naam, maar deze heeft het in dit “cultuurgebeuren” nooit echt gemaakt.

Het systeem van walletjes en veldjes is nu niet meer zo goed te zien als in het jaar 1660, toen deze voor het eerst beschreven zijn. Vooral erosie en ontginning en daar waar regelmatig geploegd wordt, is er natuurlijk in het terrein praktisch niets terug te vinden. Daar komt enige verbetering in vanaf het moment dat gebruik gemaakt kan worden van luchtfoto's. Hierop kan men walletjes onderscheiden doordat planten daar anders groeien dan in de veldjes. Waarschijnlijk heeft dat te maken met een andere waterhuishouding van de veldjes ten opzichte van de walletjes. Maar de grote klapper komt eind vorige eeuw door het beschikbaar komen van het A.H.N. (Actueel Hoogtebestand Nederland). Met behulp van laserteknikfotografie komen luchtfoto's beschikbaar, die kleine hoogteverschillen registreren. Zo worden grote complexen raatakkers zichtbaar gemaakt

(bijv. Ede Noordoost bij de Drieburg, Bennekom aan de Panoramaweg en Wekerom, nabij de Vijfsprongweg). Er is echter nog maar weinig bekend over het gebruik van de veldjes. Op initiatief van het Geldersch Landschap en Kastelen zijn de Celtic Fields te Wekerom voor een aaneengesloten deel gereconstrueerd. In het terrein zijn de walletjes weer zichtbaar gemaakt en ligt het in de bedoeling om de veldjes weer te bebouwen met bekende oude gewassen.

Op een kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland als ondergrond is een klein stukje luchtfoto ingemonteerd met daarop duidelijk zichtbaar de opgewaardeerde Celtic Fields. Ten westen en ten zuiden hiervan zijn deze raatakkertjes op de ondergrond duidelijk zichtbaar. De Germaanse Put is als een rode stip weergegeven. De Vijfsprongweg loopt van het midden van de linkerzijde naar rechtsboven. Op de luchtfoto zien we duidelijk het kruispunt waar vijf wegen samenkomen. (kaartbewerking; R. van der Schans)

De Celtic Fields van Wekerom en de Germaanse Put

De Celtic Fields bij Wekerom beslaan zo ongeveer 80 hectare. En bij dit gebied hoorde waarschijnlijk ook een waterput die tegenwoordig de Germaanse Put wordt genoemd. Vanaf hier volgen we voor een groot deel de rapportage uit 1985 van het ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek). “Het is een saillant element in het landschap. De omgeving is in de jaren '30 van de vorige eeuw voor agrarisch gebruik ont-

gonnen. Van het voormalige bos is slechts een klein perceel uitgespaard tussen de omringende akkers en het weidegebied. En in dit kleine perceel ligt een omvangrijke diepe kuil die zoals reeds vermeld de naam Germaanse Put heeft gekregen”.

In 1939 heeft het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden een onderzoek ingesteld naar deze put. Dit gebeurt op verzoek van notaris Dinger uit Lunteren die toen de eigenaar was van het landgoed “De Valk” waar deze put is gelegen. Ook de amateurarcheoloog kapitein Hendrik Bellen is van de partij. Vastgesteld is dat er een houten waterput, een zogenaamde boomstamp, aanwezig is. Dan is het weer lange tijd stil rond de put; tot het jaar 1985. In dat jaar wordt het eigendom van het perceeltje met de put overgedragen aan de Oudheidkundige Vereniging Oud Lunteren. Om beter inzicht te krijgen over de constitutie van de put is er opnieuw onderzoek verricht door het ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek). Daarbij is op het niveau van het grondwater de bovenzijde van het puthout blootgelegd. De conserveringstoestand blijkt nog uitstekend te zijn en de diameter van de ronde houten put bedraagt ruim 80 centimeter. Er is toen een klein houtmonster uit de putrand gezaagd voor een C-14 analyse (C-14 datering of ook wel koolstofdatering is een methode waarmee de ouderdom van organisch materiaal kan worden bepaald). Het resultaat komt uit op 300 jaar voor Chr. De put dateert dus, zoals al eerder vermoed, uit de IJzertijd. Bijna zeker is het dat deze put bij een nederzetting heeft behoord en de kans is nu ook groter dat er een relatie geweest kan zijn met de nabije Celtic Fields.

De Germaanse Put visueel gemaakt. De getoonde houten put (uitgeholde boomstam) staat boven de originele put die dieper gelegen in de grond zit. (Foto: John Schaap, 2023.)

Water is onontbeerlijk om te overleven. Een plek waar schoon, helder water gehaald kan worden is daarom belangrijk. In de IJzertijd was de Gelderse Vallei een groot moerasgebied, waar wel wat stroompjes doorheen liepen, maar waar het water niet heel geschikt was om te drinken. Bovendien was het water niet makkelijk te transporteren door het moeras. Onder de hele Veluwe ligt echter een grote bel met helder schoon water. Op sommige plekken ligt dit water dicht aan de oppervlakte. Door op die plekken een gat te graven kan je erbij. Om te voorkomen dat het gat steeds instort wordt een uitgeholde boomstam onderin geplaatst als een put. Het nu zichtbare gedeelte van de putwand is een reconstructie van de oorspronkelijke putwand. Eronder bevinden zich nog de originele resten uit de IJzertijd. Deze tekst is van het aanwijsbord naast de put van de Stichting Geldersch Landschap en Kastelen.

De IJzertijdboerderij met spieker

Wederom op initiatief van het Geldersch Landschap en Kastelen is in Wekerom bij de al zichtbaar gemaakte akkertjes een boerderij uit de IJzertijd nagebouwd. Hoe deze boerderij er uit heeft gezien is niet precies bekend. De enige houvast zijn de sporen van teruggevonden paalkuilen van zo'n boerderij in de zandige bodem. Met deze grondvorm als basis is een boerderij gebouwd maar het blijft een interpretatie. Hoe hoog de boerderij is geweest of van welk materiaal de wanden of het dak zijn gemaakt is niet bekend. Voor die tijd kun je ervan uitgaan dat voor de bouw lokale materialen zijn gebruikt zoals hout, vlechtwerk of plaggen voor de wanden en stro, heide of hout voor het dak.

*De nieuw gebouwde IJzertijdboerderij te Wekerom.
(Foto gemeente Ede nr. GA 80763.)*

Aan de westzijde van de IJzertijdboerderij (aan de andere kant van de weg) zien we in het weiland een groepje stenen palen. Hier heeft het Geldersch Landschap de plek van de opgegraven boerderijpalen gemarkeerd. De bomenrij aan de achterkant staat langs de Vijfprongweg. (Foto: John Schaap, 2023.)

De IJzertijdboerderij heeft een stal- en woongedeelte. In het stalgedeelte zijn hoofdzakelijk koeien, maar ook varkens, schapen en geiten gehouden en vanaf de IJzertijd ook paarden. Dit vee is in die tijd onderdeel van de consumptie en de koeien, schapen en geiten zijn ook als melkvee gebruikt. Ossen en paarden zijn ingezet als last- en trekdieren. Kippen zijn er in die tijd nog niet; die zijn pas later door de Romeinen meegebracht.

In het woongedeelte wordt geleefd. Er worden potten gebruikt om te koken en om etenswaren te bewaren. Van de landbouwproducten die van de akkertjes komen zijn onder andere de volgende graansoorten bekend zoals emmer (een soort wilde tarwe), gerst, gierst, maar ook spelt en mogelijk rogge en haver. Ook erwten en duivenbonen worden verbouwd. Daarnaast worden lijnzaad en huttentut geteeld vanwege hun oliehoudende zaden. Waarschijnlijk zijn er op de akkertjes ook nog groenten verbouwd zoals raap, uien en wilde peen. En als aanvulling hierop zijn er de vruchten die in de natuur worden gevonden zoals bessen, frambozen en hazelnoten.

*De spieker nabij de IJzertijdboerderij te Wekerom.
(Foto gemeente Ede nr. GA 80762.)*

Op boerderijerven uit de IJzertijd zijn bij opgravingen vaak één of meerdere spiekers (voorraadschuren) aangetroffen. Het verbouwde voedsel moet zodanig opgeslagen worden dat het niet direct bederft en zelfs door de winter heen bewaard kan worden. Deze spiekers staan op palen want er moet voldoende ventilatie zijn. Ook ongedierte moet er niet bij kunnen komen. Om te voorkomen dat bijvoorbeeld muizen tegen de palen kunnen klimmen is een soort barrière aangelegd tussen palen en spiekervloer. Hoe dat er uit heeft gezien is niet bekend. Op bijgaande foto ziet men een idee daarover en de afgebeelde trap zal er in die tijd niet geweest zijn. Wel is bekend dat het zaaigraan voor het volgende jaar opgeslagen is in ondergrondse kuilen die met leem luchtdicht zijn gemaakt.

Landelijk gezien komen de Celtic Fields in Nederland vooral in Drenthe en Gelderland voor. Voor zover nu bekend bevinden zich de meeste van deze raatakkers qua oppervlakte in de gemeente Ede. Vandaar de titel van dit verhaal: “Ede, de Celtic Fields-gemeente van Nederland”. Deze zichtbaar gemaakte oudheden zijn hier zo nabij en prachtig in het terrein terug te vinden en te bezichtigen. Ook is een bezoek hieraan prima te combineren met een fantastische wandeling over het naastgelegen Wekeromsche Zand.

Bronnen

- *ROB Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek; R.S.Hulst- Archeologische kroniek van Gelderland 1985; overdrukken nr. 277*
- *Gemeente Ede, afd. Beleid, Infrastructuur & Milieu*
- *Gemeente Ede, Oud Archief*
- *Geldersch Landschap en kastelen; gegevens informatiepanelen die geplaatst zijn bij de Germaanse Put, IJzertijdboerderij en Celtic Fields*
- *Archeologie van het landschap; Michiel Hegener; Langs de aarden monumenten van Nederland (1995)*

Frans van Oort

(Dit artikel verscheen eerder in “De Zandloper”, jaargang 51 / 2023-2, uitgave van de Vereniging Oud Ede.)

Lunteren 50 jaar geleden (1973)

Hard-rock in Orfeus

In sociëteit Orfeus aan de Dorpsstraat, naast de oude kerk, trad vrijdag 6 juli de hard-rock formatie Pathos op. Door het grote succes dat deze vijfmansformatie de vorige malen oogstte, besloot de leiding van Orfeus deze groep nogmaals uit te nodigen. De formatie van Pathos bestond onder andere uit John Donkersgoed, Arie Nijman en Jan Slotboom.

De hard-rock formatie Pathos in Orfeus. Let ook op de muurschildering op de achtergrond. (Fotocoll. G. van de Beek.)

Terras voor vermoeide wandelaars

Het centrum van Lunteren was sinds juli 1973 een terras rijker. Veel Lunteranen en vakantiegangers maakten er gretig gebruik van. Het terras was te vinden aan de Spoorstraat, voor het pension Huize Zonnehoek van de heer Th. J. W. Rasch. Iedereen was welkom. Het was niet verplicht iets te gebruiken. Gewoon zitten mocht ook. De heer Rasch zei begonnen te zijn met het terras omdat er in Lunteren weinig gezellige zitjes in de openlucht waren. In huize Zonnehoek woonden Marokkanen en Spanjaarden, die altijd klaarstonden om een handje te helpen op het terras. Al die tafeltjes, stoelen en parasollen vormden een fleurig gezicht aan de Spoorstraat.

Huize Zonnehoek toen het nog "De Delle" heette. (Fotocoll. Ver. Oud Lunteren.)

Hoogste punt Westhoffhuis

Op 18 juli had 't in aanbouw zijnde Westhoffhuis het hoogste punt bereikt. Reden voor de bouwvakkers om de Nederlandse driekleur in top te hangen. Het bestuur van de Stichting voor sociaal cultureel vormingswerk in Lunteren wilde dit "heugelijk moment" niet zonder meer voorbij laten gaan. Uit handen van voorzitter van de stichting, de heer A. van Loon, ontvingen een twintigtal bouwvakarbeiders van het Lunters bouwbedrijf Van Beek een envelop met inhoud.

DES bouwde eigen clubhuis

In november zou de damvereniging Door Eendracht Sterk (DES) de beschikking over een eigen clubhuis hebben. De damvereniging zou dan de enige in Nederland zijn met een eigen gebouw. De totale kosten van het clubgebouw bedroegen zestigduizend gulden. DES werd opgericht op 8 september 1959 door de heren E. J. W. Crum en J. Hekkers en was in 1973 op twee verenigingen na de grootste damvereniging van Gelderland.

Nieuwe vleugel bij Ons Landhuis

In 1972 was het nog de vraag of de verbouwing van 300.000 gulden aan Ons Landhuis aan de Barneveldseweg de moeite waard zou zijn. Maar in augustus 1973 had De Stichting Vakantiecentrum Ons Landhuis zelfs al een bijgebouw geopend omdat het hoofdgebouw te klein geworden was. Vol trots liet de directrice, mevrouw W.M. Gosselink-Termaath het nieuwe gebouw zien dat door een gang verbonden was met het totaal vernieuwde

hoofdgebouw. In totaal kon het vakantiehuis nu 40 gasten herbergen. Het vakantiehuis was opgezet als verblijf voor vakantievierende gehoor-gestoorden en doven, zoals men dat destijds noemde. Oorspronkelijk was Ons Landhuis dan ook eigendom van de Vereniging van Slechthorenden. Omdat de leden van de vereniging meer en meer de mogelijkheid kregen als volwaardige mensen in de maatschappij te leven werd het moeilijk het tehuis rendabel te exploiteren.

De nieuwe eigenaar, de Stichting Vakantiecentrum Ons Landhuis, had haar voelhorens dan ook met succes naar andere groepen uitgestoken. In 1973 stond het tehuis open voor iedereen. Vooral voor groepen was Ons Landhuis erg geschikt.

Ons Landhuis met links het nieuwe bijgebouw. (Fotocoll. Ver. Oud Ede.)

Eindelijk uitzicht op verbetering Panagrowoningen

In augustus werd bekend dat de Panagrowoningen in een drietal fases zouden worden opgeknapt. Fase een was een grondige verbetering van de buitenkant en de bouw van stenen schuurtjes. Fase twee bestond uit de aanleg van een centrale verwarming in de huizen. Fase drie, de door de bewoners zo vurig gewenste modernisering binnenshuis, was voorlopig nog op de lange baan geschoven. Op een hoorzitting met de bewoners bleek dat zij bijzonder teleurgesteld waren over dit plan omdat zijzelf een verbetering van de binnenkant voorrang wilden geven.

Een wijkcomité dat na de bijeenkomst werd opgericht, had zich met de plannen van de gemeente en de Centrale Woningstichting intensief beziggehouden. Maar op de werkvergaderingen kwam ook keer op keer de binnenkant van de huizen ter sprake. Daarom was besloten een huis als

modelwoning in te richten om de wijkbewoners te tonen wat er zoal aan de binnenkant verbeterd kon worden.

Helaas werden de plannen tot restauratie van het binnenwerk enkele weken later door B. en W. in de ijskast gestopt vanwege de kosten.

Station Lunteren voor de sloper

De beslissing was in augustus gevallen: het station van Lunteren zou tegen de grond gaan. De sloper kwam onherroepelijk om het gebouw af te breken. Wanneer het ging gebeuren was niet bekend. In ieder geval moest eerst de automatisering van de spoorlijn gereed zijn. De bewoners van het huis boven het station hadden een brief gekregen van de spoorwegen dat ze voor 5 november het huis uit moesten. Met de beslissing van de spoorwegen was een eind gekomen aan veel gissingen over het voortbestaan van het station. Wethouder Alberts had herhaaldelijk geprobeerd het station van de sloop te redden.

Verkeer liet Lunteren links liggen

Vrijdagmorgen 14 september was de westelijke Veluweroute, tussen Ede en Barneveld (De vroegere S1, tegenwoordig A30.) voor het verkeer geopend. Voor het noord-zuid verkeer in de Gelderse Vallei betekende dit een belangrijke verbinding. Komende vanuit de richting Amersfoort en Apeldoorn (E8) kon het verkeer rechtstreeks naar Ede zonder de plaatsen Barneveld en Lunteren te doorkruisen. In de toekomst zou de Westelijke Veluweroute vanaf de oude Rijksweg in Ede worden doorgetrokken naar Wageningen.

Politiehondenvereniging opgericht

Lunteren had eindelijk een eigen politiehondenvereniging, die begin september was gaan draaien. Men had zich aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Politiehonden Vereniging (KNPV). Van het bestuur van het Buurtbosch had de vereniging een terrein aangewezen gekregen waar men kon trainen met de honden. Hier werd de hond het zoeken, schutting springen, verloren voorwerpen opzoeken en dergelijke bijgebracht. Het was de bedoeling van de vereniging om honden af te richten op veiligheid.

Molen “De Hoop” in oude glorie hersteld

De oude korenmolen De Hoop was in september weer in zijn oude glorie hersteld. Aannemingsbedrijf P. Coppes uit Bergharen had de ruim honderd jaar oude Lunterse molen van binnen en buiten grondig opgeknapt.

Ook het hekwerk van de wieken was stevig onder handen genomen. Het herstel van de molen had zo'n negentigduizend gulden gekost. Gemeente, rijk, provincie en eigenaar H. van Veldhuisen hadden dit bedrag tezamen op tafel gelegd.

Korenmolen De Hoop was geheel van hout vervaardigd. De romp was met riet bedekt. De molen was in 1855 gebouwd en was de honderd jaar dus al gepasseerd. In 1912 kwam de vader van W. van Veldhuisen naar Lunteren en kocht de molen. En als twaalfjarige jongen hielp de heer Van Veldhuisen zijn vader bij het uitoefenen van het molenaarswerk en leerde op die manier spelenderwijs het vak.

Hoewel de directe omgeving van de prachtige oude molen nog moest worden bijgewerkt, was de bejaarde heer Van Veldhuisen bijzonder trots op "zijn" molen. Zeventien jaar hadden de bejaarde wieken van De Hoop stilgestaan. Molenaar Van Veldhuisen kon nu voortaan weer het boeiende gevecht tussen wind en wieken volgen.

Molen De Hoop in de jaren '70. (Gemeentearchief Ede GA06038, Cord Otting.)

Nieuwe bank in hartje Lunteren

Half oktober ging de eerste spade in de grond voor de bouw van de Rabobank op het terrein van het voormalig hotel De Veluwe. Het zou een klein jaar duren voordat het bankgebouw kant en klaar zou zijn. Wat er met het oude gebouw van de bank zou gebeuren was nog niet bekend. Er waren al verschillende gegadigden die het gebouw willen kopen of huren.

Inclusief de grondaankoop ging de nieuwe bank ruim twee miljoen gulden kosten. Het architectenbureau Treep en Vermeulen uit Zwolle tekende voor het ontwerp. De aannemer Beek Lunteren BV zou de bank bouwen. Links van de bank bleef ook het padje bestaan tussen de Dorpsstraat en de Julianastraat, bijgenaamd het "Mientjes-paadje". Ook gespaard bleven twee kolossale beuken op het terrein. De bomen, met een doorsnede van één meter twintig, werden afgeschermd op de parkeerplaats die achter de bank werd aangelegd en waar een 25-tal auto's gestald konden worden. Op speciaal verzoek van Sint Nicolaas had de architect een balkon op de eerste verdieping van de bank ontworpen. Mocht er in de toekomst ruimte voor uitbreiding nodig zijn, dan zou er een verdieping op de bank gebouwd kunnen worden.

Eerste show van vogelvrienden

De eerste vogelshow van de vereniging De Lunterse Vogelvrienden, die in oktober in het gebouw Euterpe aan de Dorpsstraat werd gehouden, was een groot succes geworden.

Bijna driehonderd vogels waren in Euterpe tentoongesteld, waaronder veel verschillende soorten kanaries. Verder waren er tropische vogels en parkietsoorten. De meeste belangstelling kreeg de pratende beo van de heer Van Silfhout. Een van de zeldzaamste vogels op de vogelshow was de prachtige paradijsvogel Wida met zijn lange staart.

Voorzitter A. Thomassen opende de show. Het doel van deze eerste vogelshow was de mensen bekend te maken met de verschillende soorten vogels.

250 woningen in plan "De Kempjes"

Het dorp Lunteren zou in de jaren na 1973 op de kop gezet worden. Het nieuwe ontwerp-bestemmingsplan "De Kempjes" voorzag in de bouw van bijna 250 nieuwe woningen aan de westelijke kant van het dorp. Daarnaast hadden de gemeentelijke plannenmakers op papier een nieuwe rondweg gereed waardoor in de toekomst de Dorpsstraat voor alle verkeer kon worden afgesloten. Deze nieuwe rondweg en de Postweg zouden in het toekomstige Lunteren de belangrijkste verkeersaders worden.

Bestemmingsplan “De Kempjes” omvatte de bouw van 246 woningen die als eengezinshuizen zouden worden uitgevoerd. Het plangebied lag op korte afstand van het centrum van Lunteren en in de directe omgeving van het nieuwe politiebureau, het postkantoor en de Maranathakerk. Een nieuw instructiebad voor Lunteren – de voorbereidingen hiervoor waren al begonnen – werd gesitueerd in het oostelijk deel van het plangebied nabij de Hertenlaan. Met uitzondering van een klein gedeelte aan de uiterste westzijde, was het gebied al eigendom van de gemeente.

De Pelikaan werd pension

Café De Pelikaan aan de Dorpsstraat was in november gesloten. De eigenaar van het horecabedrijf, de heer Van den Berg, had het pand overgedaan aan de Lunterse pensionhouder Th. Rasch. Deze was van plan in het voormalige café een pension voor gastarbeiders te vestigen en de benedenverdieping te verhuren aan de Amsterdammer Il. Tang. Deze wilde na een interne verbouwing het Chinees restaurant Kwun Yuen in Lunteren openen. De heer Rasch zwaaide al elf jaar de scepter over een pension aan de Spoorstraat te Lunteren, waarin vijfendertig buitenlandse werknemers waren ondergebracht. In zijn nieuwe pension aan de Dorpsstraat werden buitenlanders ondergebracht die in dienst waren van een Barneveldse kip-slachterij.

Hotel De Pelikaan in de Dorpsstraat. (Gemeentearchief Ede GA61209, Jospe.)

Lunteren op de bres voor behoud station

De laatste weken van het jaar werd in een race tegen de klok actie gevoerd om het station te redden van de slopershamer. De verkoop van kaartjes in het station was al gestaakt. Een kleine groep Lunteranen was in het geweer gekomen om de plannen te dwarsbomen en om het karakteristieke gebouw te redden. Twee brieven hierover gingen naar de ministers van Verkeer en Waterstaat en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Deze brieven werden gevolgd, door een lange lijst handtekeningen die zouden worden ingezameld.

Initiatiefnemers tot de actie waren dr. P. Hoekstra en ir. J.J. Pot. Zij wisten zich verzekerd van de sympathie en steun van Lunterse raadsleden en de middenstandsvereniging. Ook hadden de initiatiefnemers al informeel contact over het stationsgebouw met Monumentenzorg.

Lunteren begroette de Sint met sneeuw

In de sneeuw werd Sint Nicolaas ingehaald in Lunteren. Ondanks deze slechte weersomstandigheden stonden toch enkele honderden kinderen langs de route om de Sint met zijn knechten te verwelkomen. Met muzikale begeleiding van KNA vertrok de stoet vanaf de Ieplaan voor een rondgang door het dorp. Tijdens deze rondgang zat de Sint met zijn drie Pieterbazen in een open koets die werd getrokken door twee paarden. Baladige jongelui probeerden herhaaldelijk met sneeuwballen de mijter van het hoofd van de Goedheiligman te gooien. Hoewel het verschillende keren raak was, bleef de mijter op het eerbiedwaardige hoofd van de Sint.

Mavo barstte uit zijn jasje

De christelijke Mavo was in december aan alle kanten uit zijn jasje gegroeid. De leerlingen fietsten dagelijks heen en weer tussen de schoollokalen aan de Hertenlaan, de Bethelkerk aan de Postweg en een noodgebouw aan de Schaepmanstraat. Ruim tweehonderd scholieren wisselen dagelijks diverse malen van lokaal en school en het zag er nog niet naar uit dat spoedig een einde van deze perikelen verwacht kon worden. Het definitieve plan voor een grootse uitbreiding van de Mavo in Lunteren lag al een jaar gereed. Maar Den Haag gaf om financiële redenen geen toestemming tot deze uitbreiding.

De Mavo in Lunteren was in september 1961 begonnen met vijftig leerlingen in twee lokalen van de Bethelkerk. In 1963 kwam het schoolgebouw aan de Hertenlaan gereed en kreeg men voor honderdvijftig leerlingen de beschikking over vier leslokalen en een vaklokaal. “We hebben nooit

genoeg ruimte gehad in het gebouw. Vanaf het begin was het gebouw al te klein,” zei directeur A. J. Scholten. De situatie werd steeds zorgelijker want het aantal leerlingen bleef maar toenemen.

Stichting “Oud-Lunteren” nieuwe troef in strijd om behoud stationsgebouw

Minister Westerterp kreeg in december via de PTT een pak met 1364 handtekeningen aangeboden van Edenaren en Lunteranen die op de bres waren gesprongen voor behoud van het Lunters stationsgebouw. De initiatiefnemers van deze handtekeningenactie, de heren Hoekstra en Pot waren bijzonder tevreden over het aantal handtekeningen dat de wens om het station te behouden, uitdrukkelijk onderschreef. Het Lunterse actiecomité wachtte nu nog op een gesprek met de leiding van de Nederlandse

Spoorwegen om de bezwaren tegen de afbraak van het station nog eens mondeling toe te lichten. Het gevecht dat de Lunteranen voerden tot behoud van hun stationsgebouw, trok al landelijk belangstelling. Een cameraploeg van de NOS kwam naar Lunteren om voor de rubriek “Van gewest tot gewest” opnamen te maken bij het stationsgebouw.

Enkele weken later zou de stichting “Oud Lunteren” worden opgericht. Deze stichting stelde zich ten doel karakteristieke Lunterse gebouwen en andere historisch waardevolle elementen te behouden voor het nageslacht. Eerste punt op het programma van “Oud Lunteren” was het behoud van het station.

De actiegroep, onder leiding van de heren Pot en Hoekstra, hoopte dat eventuele gegadigden voor het stationsgebouw zich zouden melden. Hoe meer gegadigden, hoe sterker het argument dat het gebouw niet gesloopt mocht worden, zo redeneerde de actiegroep. Het wachten bleef voorlopig op hetgeen de minister van Verkeer en Waterstaat zou antwoorden op de brief met handtekeningen die een maand eerder naar Den Haag was verstuurd.

HvdB

*Voorzijde van het
station in 1973.
(Gemeentearchief
GA06217,
foto Cord Otting.)*

Wouter Roelofsen, burgemeester van Lunteren (1812-1818)

Bij Museum Lunteren is een tijdje geleden een zeer bijzondere gift binnengekomen. De familie Roelofsen heeft een lakzegelstempel geschonken, die ooit van hun voorouder burgemeester Wouter Roelofsen geweest is. Het zegel is gebruikt van 1812 tot 1818; in de tijd dat Lunteren een zelfstandige gemeente was. Het is een prachtig voorwerp dat gebruikt werd om officiële documenten mee te bezegelen.

Het lakzegelstempel zoals die momenteel in Museum Lunteren in de vitrine ligt. (Foto H. van den Brink.)

De tijd van de Ambtsjonkers

Tot 1795 maakten de Ambtsjonkers de dienst uit in het Ambt Ede. De grenzen van dat Ambt kwamen min of meer overeen met de latere gemeentegrenzen. De Jonkers hadden veel grond in het Ambt, waren vermogend en uiteraard van adellijke afkomst. Ze bemoeiden zich met alle zaken die zich in het Ambt afspeelden, de scholen, de kerk, de rechtspraak, belastingen, etc. Alleen de belangen van de buurt en buurtgronden hielden de boeren in eigen hand door middel van de Buurtspraak.

De Ambtsjonkers vergaderden in De Posthoorn te Ede; op die vergade-

ringen werd flink gegeten en gedronken, maar zuinigheid was geboden wanneer het uitgaven betrof met betrekking tot het Ambt zelf. Zoals het onderhoud van kerken dat altijd zo zuinig mogelijk moest. Rekeningen van de kerkmeesters werden zorgvuldig nagekeken door de Jonkers. Ook het benoemen van een schoolmeester, die destijds tevens koster was, werd door de Jonkers geregeld. De Jonkers hielden zich uiteraard bezig met de politie en de schout, het onderhoud van wegen en bruggen en de gezondheidszorg, zoals het aanstellen van een chirurgijn of vroedvrouw.

Aan de macht van de Ambtsjonkers kwam in 1795 plotseling een einde. Er was steeds meer verzet gekomen tegen de regering van de adellijke landbezitters en de roep om meer democratie was steeds vaker te horen geweest. De Franse leger drong ons land binnen, Stadhouder Prins Willem V was het land ontvlucht en de Franse tijd brak aan. De Ambtsjonkers hadden afgedaan en het was tijd voor een nieuw bestuur. De macht was aan het volk.

De Franse tijd (1795-1813)

Dat betekende dat er nieuwe bestuurders van het Ambt gekozen moesten worden. De Eerste Raad werd op 23 februari 1795 gekozen en bestond uit tien burgers waaronder de gebroeders Roelofsen: Gerrit Jan Roelofsen uit Ede en zijn broer Wouter uit Lunteren. Wouter komen we echter na een paar maanden niet meer tegen. Was hij het niet eens met dit nieuwe bestuur?

In het dagelijks leven veranderde er waarschijnlijk weinig. De raad verzorgde dezelfde belangen als weleer: onderhoud van kerken en pastorieën, schoolgebouwen, onderwijzers, belastingen, etc.

In 1798 werd deze Eerste Raad door de overheid afgezet en werden de Ambten van Ede, Barneveld en Scherpenzeel korte tijd verenigd tot één Ambt. Het jaar erop werd dit al weer ongedaan gemaakt en kwam het vroegere bestuur weer bij elkaar onder voorzitterschap van Gerrit Jan Roelofsen.

In 1802 kwam er verandering door de Staatsregeling van 1801, de Eerste Raad trad af en er kwam een nieuw gemeentebestuur: De Tweede Raad. Met de inlijving van het Koninkrijk Holland bij Frankrijk kwam er in 1810 een einde aan deze Tweede Raad.

Het Koninkrijk Holland was verdeeld in departementen en Ede viel onder het departement Boven-IJssel. Er werden nieuwe bestuurders benoemd van wat nu het Canton Ede genoemd werd: De Derde Raad. Deze raad bestond uit een twintigtal leden. Maire oftewel burgemeester werd Mr. C.

B. de Vries. In deze Derde Raad komen we ook Wouter Roelofsen weer tegen, die de overleden Evert Floor verving.

De voornaamste bezigheid van deze Derde Raad was het voorbereiden van de Franse plannen om het Canton Ede in vier delen te splitsen: Ede, Bennekom, Lunteren en Otterlo. De grenzen van deze nieuwe gemeenten zouden overeenkomen met de grenzen van de oude Kerspels.

Om deze scheiding voor te bereiden werden voor Lunteren benoemd Wouter Roelofsen, Willem Jansen en Cornelis Floor. Op 31 december 1811 werden alle leden van de Derde Raad door de Prefect van Gelderland ontslagen. De volgende dag zou de nieuwe gemeente Lunteren een feit zijn.

De gemeente Lunteren (1812-1817)

Een aantal dagen eerder, om precies te zijn op 20 december 1811, was Wouter al officieel benoemd tot "Maire van Lunteren". Bij die gelegenheid heeft hij waarschijnlijk het lakzegelstempel van de Gemeente Lunteren ontvangen.

*Afdruk van het
gemeentezegel. Lunteren
viel onder het departement
Boven-IJssel.
(Fotocoll. Ver. Oud
Lunteren.)*

Onder de vier nieuwe gemeenten nam Lunteren naar inwoneraantal de tweede plaats in. Ede was uiteraard de grootste, dan kwam Lunteren, vervolgens Bennekom en als laatste Otterlo.

Het bestuur van de gemeente Lunteren bestond uit: Maire oftewel burgemeester Wouter Roelofsen, adjunct-maire was zijn zoon Evert Florus

Roelofsen, raadsleden waren Jan Willemsen, Wouter Floor, Willem Jansen, Hendrik Riksen van Heerdt, Evert Flipsen van Zwetselaar, Hendrik Boëseken, Reijer van Schothorst en Cornelis Floor. Thomas Mansheim was bode, deurwaarder en opzichter bij wegwerkzaamheden. Allen waren landbouwers, uitgezonderd Hendrik Boëseken en Thomas Mansheim. De eerste was schoolmeester en kosten van beroep; de tweede barbier. Wouter Floor was trouwens niet alleen landbouwer maar ook herbergier. Naast maire was Wouter Roelofsen tevens gemeentesecretaris. In zijn boerderij, tegenover de Oude Kerk, was een kamer in gebruik als gemeentehuis en secretarie, want voor een apart raadhuis had de nieuwe gemeente Lunteren uiteraard nog geen geld.

Waarschijnlijk werd de grote woonkeuken in de boerderij gebruikt als gemeentehuis. Hier brandde altijd het open vuur en was het dus verwarmd. Er stond een kabinet, een staande klok en het eikenhouten bureau van Wouter. Aan de grote uittrektabel konden maar liefst dertien personen zitten om te vergaderen.

Voor het burgemeestersambt kreeg Wouter niets extra's betaald, dat was een erebaantje. Gemaakte onkosten konden wel gedeclareerd worden. De eerste twee jaar waren bijzonder zwaar voor hem. Alle correspondentie was in het Frans, een taal die Wouter niet verstond, niet kon lezen en natuurlijk ook niet kon schrijven. Het gevolg was dat hij alles moest laten vertalen, wat hem veel geld kostte. Kosten die hij uit eigen zak moest betalen. Het kwam zelfs zover dat hij zijn ontslag dreigde in te dienen. Maar hij had geluk want aan de inlijving bij Frankrijk kwam op 21 november 1813 een einde en de correspondentie ging vanaf die tijd weer gewoon in het Nederlands.

Handtekening van Wouter Roelofsen. (Foto: H. van den Brink.)

De Lunterse Raad had in die jaren niet veel meer te doen dan de aanslagkohieren voor de belastingen goed te keuren. Raadsecretaris was Hendrik Boëseken, de schoolmeester. De uitgaven van de kersverse gemeente waren hoog. Ten eerste waren er de hoge belastingen die weer aan de landelijke overheid afgedragen moesten worden, vervolgens het loon voor de secretaris/onderwijzer. Verder waren er nog uitgaven voor kamerhuur, schrijfbehoeften, verwarming en licht, briefport en verdere uitgaven. Er bleef dus weinig geld over voor andere zaken zoals het onderhoud aan de kerktoeren en het schoolgebouw. Die werkzaamheden werden zo lang mogelijk uitgesteld. Verder moest er onder het Franse bestuur betaald worden voor “nationale feesten” ter ere van Napoleon’s overwinningen.

Toen de Fransen eind 1813 weg waren, werd het er niet beter op. De nieuwe Staat der Nederlanden eiste financieel nog veel meer van de Lunterse ingezetenen. Zowel onder Frans bewind als onder het Nederlands bestuur eiste de dienst der militie veel tijd en moeite van de burgemeester. Wouter werd gedurig naar Arnhem ontboden. Lunteren moest niet alleen manschappen leveren, maar ook paarden. Dat laatste was vaak nog moeilijker dan het eerste. Verder moest men meebetalen aan de landstorm, een leger van bewapende burgers dat het reguliere leger moest ondersteunen. Lunteranen moesten ook meewerken aan verdedigingswerken bij Nijmegen. Maar er waren ook kleine uitgaven, zoals het aankopen van een Hollandse vlag. In 1816 had Wouter nog een bijzonder zwaar jaar als burgemeester vanwege de grote wateroverlast van dat jaar waarbij een groot deel van de oogst van de boeren verloren ging.

In 1817 liepen de moeilijke jaren ten einde. Op 1 januari 1818 werden de vier gemeenten weer samengevoegd tot het Ambt Ede. In deze nieuwe gemeente Ede werd Wouter Roelofsen weer “gewoon” lid van de Raad. Misschien was dat wel een hele opluchting voor hem.

H. van den Brink

Bronnen:

Boeken:

Geschiedenis der Neder-Veluwe, Deel II, T. Pluim en H. van Gortel, 1889, blz. 21, 22 en 90.

Geschiedenis van Ede, Deel II, 1939, blz. 14 t/m 87.

Uit het verleden van Lunteren, door P. Hoekstra, 1982, blz. 75 e.v.

Lunteren een historische studie, dr. P. Hoekstra, 1989, blz. 58 e.v.

Inventaris van de archieven van het gemeentebestuur Ede en haar rechtsvoorgangers, ca. 1650-1948, 2004, blz. 8 en 9.

Roelofsen in vogelvlucht, door Dik Roelofsen, 2021, blz. 30, 50 en 80 t/m 83.

Gemeentearchief Ede: Oud Archief:

Inv.nr. 431, 2292.

Notarieel Archief Luntren: Inv.nr. 1045, akte 90

Wie was Wouter Roelofsen?

Wouter werd op 19 augustus 1759 te Rozendaal (bij Velp) geboren als zoon van Evert Roelofsen en Cornelia Jansen. Zijn vader was beheerder van kasteel Rosendaal dat eigendom was van Lubbert Adolf Torck. Later was hij nog enige tijd schout van Rosendaal. Wouter had nog drie oudere broers: Cornelis, Gerrit Jan en Roelof.

Wouter is waarschijnlijk al op jonge leeftijd naar Ede of Lunteren gekomen. Twee broers van zijn vader woonden in Ede en ook zijn oudere broer Gerrit Jan woonde hier later.

In 1788 trouwde Wouter met de Lunterse Neeltje Floor. Zij was de dochter van herbergier Evert Floor en zijn vrouw Geertje Otten van de Haar. Evert Floor had voor zijn dochter en schoonzoon een boerderij (Dorpsstraat 49) tegenover de Oude Kerk gekocht, schuin tegenover zijn eigen woning en herberg.

Uit het huwelijk van Wouter en Neeltje werden drie kinderen geboren: Cornelia (1788), Evert Florus (1790) en Evert (1793).

Wouter was behoorlijk vermogend en handelde regelmatig in onroerend goed. Zo kocht hij in 1801 samen met zijn burens Evert en Wouter Floor en Johannes Bakker een boerderij in Meulunteren "De Ketel" genaamd. In 1806 kocht hij, samen met zijn broer Gerrit Jan, in Ede het voormalig jachthuis van Willem III, koning van Engeland, dat midden in Ede stond. Verder verstreekte Wouter ook hypotheek.

In 1804 hield hij toezicht op de verbouwing van de Oude Kerk. Wouter was toen kerkmeester en vanuit zijn woonkamer kon hij de bouwwerkzaamheden aan de andere kant van de straat goed in de gaten houden. Hij was natuurlijk ook gewoon boer en dankzij een veetelling weten we dat Wouter in die tijd twee paarden, acht koeien en twee varkens had.

Dochter Cornelia was later met Hendrik van de Voort getrouwd en woonde op boerderij De Loenhorst, aan de huidige Loenhorsterweg. Evert Florus trouwde met Hendrikje van Wolfswinkel en woonde in het huis naast Wouter, op het huidige Dorpsstraat 51-53.

Jongste zoon Evert Roelofsen was gehuwd met Maria van Maanen en woonde later in Scherpenzeel. Evert zou in 1834 op de nog jonge leeftijd van 41 jaar overlijden.

Neeltje Floor overleed in 1833 op 69-jarige leeftijd. Vanaf die tijd woonde Wouter, samen met twee knechten en een meid nog op de oude boerderij tegenover de kerk. Op 26 oktober 1838, 's middags om drie uur, overleed Wouter Roelofsen op 79-jarige leeftijd.

Vraag en antwoord

Teunis van Barneveld: Wanneer is ons huis (Julianastraat 19) gebouwd en is daar verder nog iets over bekend?

Het pand is in 1867 gebouwd door Hendrik van de Voort en zijn vrouw Jacoba de Bruin. Ze waren het jaar ervoor getrouwd en kregen enkele jaren later een zoon Peter.

Hendrik was al 47 jaar toen hij trouwde en Coba was 44 jaar. Het is dus niet zo verwonderlijk dat het slechts bij één zoon bleef. Een ongetrouwde broer van Jacoba, Willem de Bruin, woonde ook bij hen in.

Hendrik en zijn zwager Willem waren landbouwers van beroep. Willem overleed in 1887 op 69-jarige leeftijd en Hendrik stierf vijf jaar later. Hij was toen 73 jaar oud. Coba woonde toen alleen met zoon Peter in het pand. Coba overleed in 1900 op 77-jarige leeftijd, waarna Peter, die inmiddels met Woutertje Reiniera Hendrika van de Craats getrouwd was,

*De boerderij zoals die er in de jaren '50 uitzag.
(Fotocoll. T. van Barneveld)*

op de boerderij bleef wonen. Ze kregen twee zonen, Hendrik Jacob en Jan Dirk. Peter was onder andere raadslid, wethouder en loco-burgemeester van de gemeente Ede. Hij was in 1903 ook betrokken bij de oprichting van de School met de Bijbel. In 1927 verhuisden hij en zijn vrouw naar een huis aan de andere kant van de Julianastraat, naar nr. 6. Zoon Hendrik Jacob bleef op nummer 19 wonen en trouwde in 1927 met Hendrika van Eck. Ook Hendrik werd raadslid van de gemeente Ede. Hij overleed in 1955 helaas aan een ongeval in de werkplaats van rijwielhandelaar Henri Kelderman aan de Dorpsstraat. Terwijl Hendrik bezig was met de tank van zijn brommer, ontstond een steekvlam waarbij de complete werkplaats van Kelderman afbrandde. Hij overleed die zelfde nacht in het Julianaziekenhuis te Ede. Hendrika verongelukte in 1967 bij een verkeersongeval in Terschuur.

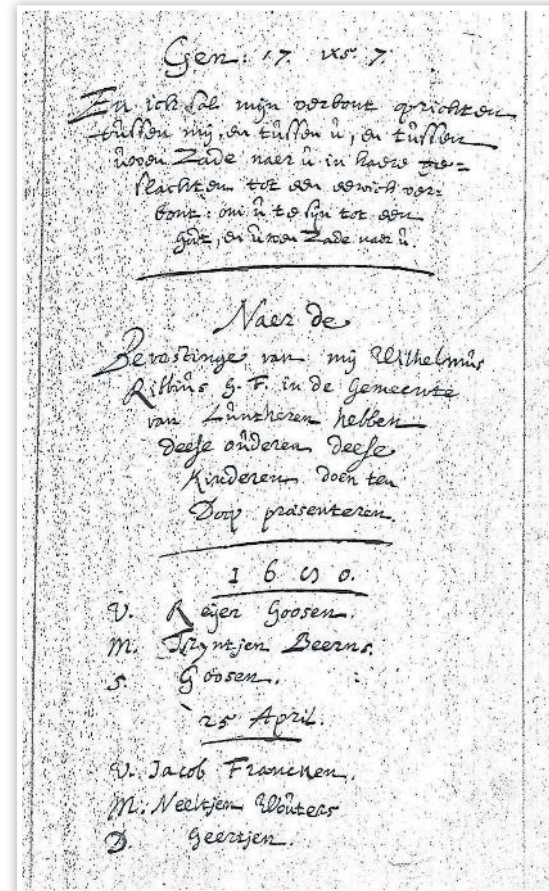
Later woonden Jan Dirk Bloemendal en zijn vrouw Alberta van Heerdt in dit pand aan de Julianastraat.

Ds. J. A. Kloosterman: Is er ook iets bekend over ds. W. Ribbius, die maar liefst 36 jaar lang (van 1680 tot 1716) predikant was in Lunteren?

Wilhelmus Ribbius werd geboren op 27 maart 1651 te Arnhem, waar zijn vader predikant was. Wilhelmus, ook Willem genoemd, was de zoon van ds. Gerlacus Ribbius en Heesken Craeyvanger. Zijn grootvader, Hermanus Ribbius, was ook predikant geweest. Wilhelmus kwam dus uit een predikantenfamilie. Hij studeerde in Utrecht en kwam in 1680 als candidaat naar Lunteren. Op 28 maart van dat jaar deed hij zijn intrede. Daarbij waren veertien predikanten aanwezig geweest, die samen 74 gulden en 60 cent “verteerd” hadden. Daaronder vielen waarschijnlijk ook de kosten van het bier, dat men bij die gelegenheid aan het volk schonk, want bier was vroeger de aangewezen drank om het volk, en ook de nieuwe predikant “feestelijk” te onthalen. Vroeger, en zelfs tot in de twintigste eeuw, werd er namelijk bij de bevestiging van een predikant “domineeskermis” gehouden.¹⁾

Na zijn intrede schreef ds. Ribbius in zijn karakteristieke handschrift in het doopboek de volgende tekst:

“Gen. 17. 5-7. En ick sal mijn verbont oprichten tussen mij, en tussen U, en tussen Uwen Zade naer U in haere geslachten tot een eewich verbont: om U te sijn tot een Godt, en Uwen Zade naer U.”

Handschrift van dominee Ribbius in het doopboek van Lunteren. (Bron: Gelders Archief.)

Blijkbaar was de oude pastorie aan de Domineesteeg niet in al te beste staat meer, want in 1682 deed de dominee een verzoek aan de ambtsjonkers, die het ambt Ede bestuurden, om het pand te repareren. Een jaar later deed hij op een buurtspraak zijn beklag dat er hout van zijn land werd gestolen. Het buurtbestuur besloot hiertegen hard op te treden. Wie overdags betrappt werd kreeg drie gulden boete, 's nachts het dubbele. En wanneer er jongens “door dertelheyt en stoutigheyt des soemers de vruchten uijt den hof halen” was de veldwachter gemachtigd om de ouders een boete op te leggen van twee schellingen. Maar dan moest hij die jongens wel eerst te pakken krijgen.

Ds. Ribbius trad in 1689 in het huwelijk met Cornelia ter Welberch te Deventer. Waarschijnlijk werd de trouwdienst geleid door zijn broer Harmanus, die in Deventer predikant was. Drie jaar later hield ds. Ribbius in de kerk van Lunteren zelf zijn zoon ten doop, die Geerlich genoemd werd. De dominee had nog een broer, Gerhardus Ribbius, die chirurgijn oftewel geneesheer in Lunteren was. De familie Ribbius was welgesteld en van adellijke afkomst. De dominee handelde ook nog wel eens in onroerend goed of verstrekke een hypotheek. Later schonk hij aan de gemeente een stel zilveren avondmaalsbekers.

Op 17 november 1715 leidde Wilhelmus voor het laatst een trouwdienst, van het huwelijk tussen Aart Stevensen uit de Valk en Grietje Cornelissen uit Meulunteren. Op 22 december 1715 hield ds. Ribbius voor het laatst een doopdienst. Hij had toen in totaal 950 kinderen gedoopt. Bij de doop van het kindje van Janna Stockenkreeff op 18 juni 1699 vermeldde hij achter haar naam: “lange tijd mijne meid geweest zijnde”. Blijkbaar was hij erg gesteld geweest op zijn huishoudster.

Kort na de jaarwisseling van 1715/1716 moet ds. Wilhelmus Ribbius overleden zijn. Of hij lang ziek geweest is weten we niet. Hij was 36 jaar lang predikant in Lunteren geweest, van zijn kandidaat tot aan zijn overlijden, wat zeer uitzonderlijk is. Bij zijn overlijden zal hij ongeveer 65 jaar oud geweest zijn.

Na het overlijden van de dominee, vertrok zijn zoon Geerlich naar Deventer waar hij enkele jaren later in het huwelijk trad met Helena van Eyll. In de omgeving van Deventer vinden we vandaag de dag nog steeds nakomelingen van ds. Ribbius. Onder zijn nazaten komen we predikanten tegen, maar bijvoorbeeld ook een president van de rechtbank te Deventer.

¹⁾ Zie ook “Bij de Amse Pomp” van oktober 2015.

Miranda van der Schouw: Heeft u wellicht foto's van de drogisterij van Matser die vroeger aan de Dorpsstraat 134-136 gevestigd was? (Nu is daar Chinees Restaurant Lotus). Ook andere informatie is welkom.

Al vanaf de bouw van het pand in 1919 was er een drogist gevestigd op dit adres. In 1919 kocht de Amsterdamse drogist Friedrich Ludwig Bergisch namelijk een stuk grond aan de Dorpsstraat van Hendrikus van Veldhuisen en bouwde daar een winkelpand op (tegenwoordig Dorpsstraat 136). Bergisch was getrouwd met Anna Maria Stijnis.

In 1923 werd er door Bergisch aan de zuidkant nog een winkelpand tegen het bestaande gebouwd (Dorpsstraat 134), waar onder andere Arend van der Velde en later H. Stronkhorst hun kruidenierszaak hadden.

Zeven jaar later vertrok Bergisch naar Vreeland, in het noordwesten van de provincie Utrecht en verkocht de winkel aan Johanna Maria Lodewijk, ongehuwd en drogist van beroep. Ze dreef de winkel tot 1932 en vertrok toen weer naar haar geboortestad Kampen. Het pand verkocht ze aan de Lunterse advocaat procureur Wouter de Vries, die in villa Iephorst, aan de Oude Arnhemseweg woonde.

De Vries verhuurde de winkel vanaf 1934 aan de drogist Jan Matser en zijn vrouw Cornelia Johanna Achterberg. Tot die tijd hadden ze in Renkum gewoond. In 1950 verkocht Wouter de Vries het pand aan Jan Matser. Matser was ook nog enige tijd diaken in de Ned. Herv. Kerk en penningmeester van de bibliotheek “Patrimonium”.

In 1969 kwam de naastgelegen kruidenierszaak leeg en werd die ruimte bij de drogisterij gevoegd, die daarmee een aanzienlijke uitbreiding onderging. Het pand kreeg een volledig nieuwe voorgevel.

In 1980 sloot de drogisterij van Jan Matser. Hij overleed zeven jaar later op 74-jarige leeftijd. Zijn vrouw overleed in 1996. Zij werd 83 jaar.

HvdB

*De drogisterij van Matser zoals die er tot 1969 uitzag.
(Fotocoll. Ver. Oud Lunteren.)*

*Links mevrouw Matser; midden Jan Matser.
De persoon rechts is onbekend. (Fotocoll. M. van der Schouw.)*

De winkel zoals die er vanaf 1969 uitzag. (Fotocoll. M. van der Schouw.)

